

Trepartssamarbeidet «Den norske modellen»

Lill Fanny Sæther

lills@ther.oslo.no

2010

3 parter

- Arbeidstakerorganisasjonene
- Arbeidsgiverorganisasjonene
- Regjering eller myndigheter

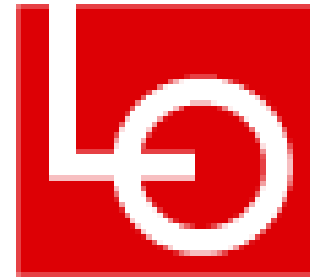

Historikk - Samfunnet

- Den viktigste enkeltfaktor for utviklingen av arbeider- og fagbevegelsen var den industrielle revolusjon
- Den var resultat av nye oppfinnelser: dampmaskinen som kunne drive maskiner, vannkraften og elektrisiteten = nye produksjonsmåter, masseproduksjon.
- Dette bidro til at det trengtes arbeidskraft i sentrale strøk - migrasjon fra landsbygda - en voksende arbeiderklasse.
- Det var dårlige arbeidsforhold, elendig lønn, lange arbeidsdager, skitt støy, barnearbeid. Arbeidsfolk hadde ikke noen annen utvei for å tjene til livsopphold enn å jobbe livet av seg, bokstavelig talt.

Fagforeningene og LO

- De første fagforeninger i Norge ble etablert i 1870 årene
- LO ble stiftet 1. april 1899
- Som svar på dette: NAF – forløperen til NHO ble stiftet i 1900

Lovregulering i arbeidslivet

- I 1802 fikk England den første loven som skulle beskytte arbeideres helse
- I Norge fikk vi Bergverksloven i 1842 som beskyttet gruvearbeidere mot de verste utslagene av helsefare i gruveindustrien
- Sunnhetsloven kom i 1860
- Lov av 27. juni 1892 om tilsyn med arbeid i fabrikker som ble forbedret i 1909
- I 1915 fikk vi lov om arbeiderbeskyttelse i industrielle virksomheter

Arbeidstid og sykkelønn

Velferdsordninger og rettigheter har stort sett i utgangspunktet vært tariffestede rettigheter for siden å bli lovfestede universelle rettigheter! 1919 vedtok Stortinget 8 timers dagen (alle hadde seks dagers uke) og en ukes ferie med lønn.

- I 1956 fikk vi de første tariffavtaler om sykkelønn
- I 1978 fikk vi lov om sykkelønn som ga alle full lønn under sykdom. Tidligere var det bare de som hadde tariffavtaler som hadde denne rettigheten.
- I 1959 var normalarbeidstiden 45 timer i uka
- I 1964 fikk vi lovfestet fire ukers ferie med lønn.
- Tariffoppgjøret i 2000 ga alle med tariffavtale rett til 5 ukers ferie

Arbeidsmiljøloven

- I 1936 fikk vi forløperen til Arbeidsmiljøloven slik vi kjenner den i dag.
- Det kom en forbedring i 1956 og den nåværende fikk vi i 1977 med forbedringer i 2005.
- **Dagens arbeidsmiljølov er også en demokrati lov for arbeidslivet**
- Ville ikke ha vært så bra uten et utstrakt samarbeid mellom likeverdige parter

Historikk – Maktkamp, konflikt og krisetid

- I Norge ble den første hovedavtalen inngått i 1907
- I 1921 streiket 150.000 arbeidere fordi arbeidsgiverne krevde lønnsnedslag. Men streikeretten var ikke lovfestet, så denne streiken ble betegnet som ulovlig.
- I 1927 fikk vi Arbeidstvistloven som ga arbeidere i privat sektor forhandlings- og streikerett.
- 1929: Økonomiske nedgangstidene, kursfall og krakk.
- Fagforeningene kjempet med ryggen mot veggen og møtte stadige krav om lønnsnedslag fra arbeidsgiverne. Det var enten å godta dette eller miste jobben fordi en fikk sparken eller bedriften gikk konkurs .
- Menstadslaget i 1931 var avslutningen på Norges største arbeidskonflikt. Opptakten var en lockout av 60.000 arbeidere i 6 mnd. bla. ved Norsk Hydros anlegg på Menstad ved Skien.

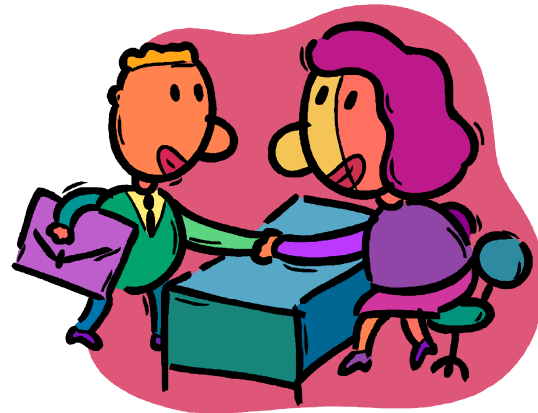

Klassekompromisset

- **Konfliktårene resulterte i at partene skjønte at forholdet mellom arbeidsgivere og arbeidstakere måtte reguleres.**
- *I 1935 fikk vi hovedavtalen i privat sektor som har dannet grunnlag for alle senere hovedavtaler*
- Arbeidsgiverne fikk styringsrett på produksjon og profitt, men måtte anerkjenne streike- og forhandlingsretten og godta fagforeningene og de tillitsvalgte som likeverdige parter.
Vi fikk også fredsplikten.

To parter dømt til å samarbeide

- Uten klassekompromisset og likeverdighet og en relativ maktbalanse mellom partene i arbeidslivet ville vi ikke hatt dagens trepartssamarbeid

Den tredje parten

Regjeringen eller myndighetene

Trepartssamarbeidet har flere historiske røtter

- Solidaritetsalternativet ble foreslått av Sysselsettingsutvalget i 1992 og var begynnelsen til en sterkere statlig involvering i lønnsoppgjørene
- Arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene har kontakt med regjeringen i forbindelse med tarifforhandlinger for å få til bla finansiering av reformer

Resultater

- AFP (66 år i 1988 – fasett inn til dagens 62 år)
- Den femte ferieuken i 2000/2001
- Avtalen om inkluderende arbeidsliv (IA) i 2006
- Pensjonsspørsmålet i 2006 og 2008
- EVU (her mangler statens bidrag; stønad til livsopphold)

Velferdsstaten og den norske eller nordiske modellen

Vi ville ikke hatt det så bra i Norge uten trepartssamarbeidet som har skapt

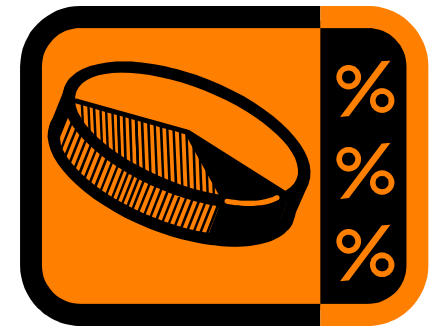
Den norske modellen

- Velferdsstatene i Norden har satset på skattefinansierte fellesløsninger
- Grunnleggende velferdstjenester er lovfestede, universelle og tilgjengelige for alle
  - *mange startet som tariffestede rettigheter*

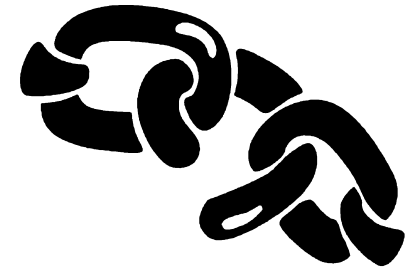
Velferdsstaten og den norske eller nordiske modellen

- Sosial og økonomisk trygghet for innbyggerne
- De som ikke er i arbeid er sikret ulike former for ytelser og støtte
- Sterke fagforeninger og høy organisasjonsgrad i arbeidslivet
- Relativt små lønnsulikheter
- Rettigheter i arbeidslivet og velferdsordningene skaper trygghet. Det er grunnlaget for et fleksibelt arbeidsmarked med lav terskel for omstilling

Da trepartssamarbeidet slo krøll på seg

- Betydningen av trepartssamarbeidet ble tydelig da Stoltenberg II høsten 2006 foreslo å endre reglene for sykelønnsordningen
- Av de to andre partene ble dette sett på som et brudd fra regjeringens side på det inngåtte trepartssamarbeidet om IA-avtalen
- Det endte med at regjeringen trakk forslaget
Det ville ikke skjedd uten maktbalanse i trepartsforholdet

Velstanden i Norge er ikke en naturlov

Dagens orden, forbedringer og nye reformer må kjempes for hele tiden

- Mange ønsker en annen samfunnsorden:
  - ✓ Sk målrettede velferdsordninger og svekking av de kollektive velferdsordningene
  - ✓ Konkurranseutsetting og privatisering av offentlige tjenester
  - ✓ Svakere vern og færre rettigheter i arbeidslivet
  - ✓ Mer individuell og lokal lønnsdannelse
  - ✓ Nye styringsformer og økonomistyring av offentlig sektor

Velstanden i Norge er ikke en naturlov

Fagbevegelsen kan vinne kampen, men da må vi være sterke, ha mange medlemmer, for å opprettholde maktbalansen, og vi må ha mange allierte

Hjelp til å holde lenken ubrutt!

Takk for meg!

Lill Sæther
Oktober 2010